

SUURIA IKÄLUOKKIA ON ENEMMÄN, MUTTA VÄHEMMÄN

Toisen maailmansodan jälkeen koko Euroopan valtasi baby-buumi. Vuosina 1946–1950 Suomessa syntyi lapsia enemmän kuin koskaan aikaisemmin: keskimäärin 105 000 vuodessa eli yhteensä 526 000. Nämä suuret ikäluokat ovat monessa mielessä viime sotien tuote, ja mielikuva niistä on sen jälkeen kasvanut myyttisiin mittoihin. Ensin suuret ikäluokat edustivat jälleenrakennuskauden tulevaisuudenuskoa ja eteenpäinmenoa. 80-luvun nuoret alkoivat nähdä heissä kaikkialle levittäytyvän tulpan, ja 90-luku on tehnyt heistä varsinaisen kauhukuvan: ”Euroopasta uhkaa tulla eläkeläisslummi”, otsikoi Helsingin Sanomat pääkirjoituksensa (11.7.99).

Pekka Parkkisen taidokas laskelma toisaalla tässä lehdessä osoittaa, että mielikuva suurista ikäluokista on oikeansuuntainen, mutta riittämätön. Toisaalta suuria suomalaisia ikäluokkia on nyt paljon enemmän kuin viisi: vuodesta 1945 alkaen kaikkiaan 22 peräkkäistä vuosikertaa.

Toisaalta nuo ikäluokat eivät kooltaan ole aivan sellaisia kuin mielikuva edellyttäisi. Olen itse aikaisemmin korostanut (YP 1/98), etteivät 40-luvun lopulla syntyneet ”alkuperäiset” suuret ikäluokat enää ole kovin suuria seuraaviin kohortteihin verrattuna: 526 000 syntyneestä oli pari vuotta sitten jäljellä enää 436 000. Hupeneminen selittyy kahdesta tekijästä: Ruotsiin muuttaneita on kohortissa 35 000 ja alle vuoden ikäisenä kuolleita 30 000; imeväiskuolleisuus oli 40-luvun lopulla vielä yli 5 prosenttia ikäluokkaa kohden laskeakseen sitten nopeasti ja jyrkästi (nykyisin luku on alle 0,5 %). Parkkisen laskelma vahvistaa, että kaikki suuriksi osoittautuvat ikäluokat eli siis 1945–1967 syntyneet ovat nykyisin suhteellisen tasavahvoja.

Parkkinen kirjoittaaakin: ”Kun tarkastellaan nykyisyyttä tai tulevaisuutta, suuret ikäluokat kannattaa määritellä nykyisen väestön eikä ammoisten aikojen vauvatuotoksen perusteella.” Parkkinen katsoo suuriksi ikäluokat, jotka ovat 10 prosenttia suurempia kuin tasapainoväestön vastaavat vuosiluokat, ja vastaavasti pieniksi 10 prosenttia näitä pienemmät. Tasapainoväestö on teoreettinen lukusarja, joka kertoo, kuinka paljon syntyneitä pitäisi (jos kuolleisuus pysyy rakenteeltaan samanlaisena kuin viime vuonna) keskimäärin vuosittain olla, jotta suomalaisia olisi sadan vuoden kuluttua täsmälleen yhtä paljon (5,16 miljoonaa) kuin heitä tuli olleeksi viime vuonna. Vaikka 10 prosentin vaihteluväli on mielivaltainen, sen avulla voi yksikäsitteisesti nimetä muita selvästi suuremmat tai pienemmät ikäluokat.

Parkkisen laskelma korjaa myös pienistä ikäluokista vallitsevia mielikuvia. Nuoremmissa ikäryhmissä pieniä ovat vain vuosiluokat 1942, 1972–73 ja 1997–98, mutta lisäksi kaikki ennen vuotta 1938 syntyneet.

Näistä luvuista voi tehdä jännittäviä johtopäätöksiä. Ensinnäkin: valtaosa 1945–1967 syntyneiden suurten ikäluokkien vanhemmista kuuluu pieniin, ennen vuotta 1938 syntyneisiin ikäluokkiin. Erityisen hämmästyttävää on, ettei edes suuri kaatuneiden ja haavoittuneiden

den määrä kyennyt estämään 1910–1926 syntyneitä rintamamiespolvea tuottamasta ”alkuperäistä” 40-luvun lopun suurta kohorttia. Lasten määrä ei ehkä vastaisuudessakaan riipu välttämättä kokonaan tai edes pääosin kohortin koosta.

Toiseksi: nuorempia, vuoden 1939 jälkeen syntyneitä pieniä ikäluokkia on todella vähän. Lisäksi niistä vuosiluokat 1972–1973 ja 1997–1998 saattavat osittain selittää toisensa eli olla vanhempia ja heidän lapsiaan: 70-luvun alussa syntyneet olivat 90-luvun lopulla parhaassa lapsensaanti-iässä. Toisin päin sanottuna valtaosa vuoden 1967 jälkeen syntyneistä ikäluokista on normaalikokoisia. Tämä taas saattaa tarkoittaa sitä, ettei uumoiltu syntyvyyden pysyvää alenemisen ehkä toteudukaan. Parkkisen tasapainomalli edellyttäisi syntyvyyden pysymistä vastaisuudessa 66 000 vauvassa vuosittain, eikä siihen vuosien 1997–1998 notkahduksesta ole pitkä matka.

Onko Suomesta näiden lukujen valossa siis tulossa ”eläkeläislummi”? Kyllä, samassa mielessä kuin sodanjälkeinen Suomi oli ”lapsilummi”: 65 vuotta täyttäneiden suhteellinen osuus väestöstä tulee kasvamaan lähimmät 30 vuotta. Mutta heidän määränsä kasvu ei johdu niinkään siitä, että tänä aikana eläkkeelle siirtyvät suuret ikäluokat olisivat valtavan suuria, vaan ennen kaikkea siitä, kuten Parkkinen tiivistää, että ”lähivuosisikymmeninä eläkeikäisen väestön kasvu vasta ’normalisoi’ maamme väestön ikärakenteen vastaamaan nykyistä elinaikaa”.

Suomen ja koko Euroopan ikärakenne on muuttumassa pysyvästi siksi, että keskimääräinen elinikä ja sen mukana ikääntyvien terveydentaso on huomasti noussut. Koko vuosisadan on lääketieteen, sosiaalipolitiikan, koulutuksen yms. keinoin tähdätty siihen, että väestö eläisi mahdollisimman pitkään ja hyvävoimaisena. Nyt tämä tavoite on suuressa mitassa toteutumassa – ja muuttumassa ongelmaksi. Onko pitkälle eliniälle nyt käymässä samoin kuin suurille ikäluokille eli tulevaisuudenuskon symboli on muuttumassa sosiaalisen rapping uhkakuvaksi?

Tälle uhkakuvalle vastakkainen on kuitenkin Parkkisen arvion keskeinen johtopäätös: työikäisen väestön suhteellinen osuus kääntyy kyllä pian laskuun, mutta lasku ei ole niin suurta tai nopeaa kuin on pelätty. Tuotanto voi kasvaa lähivuosisikymmeninä tasaisen rivakastikin, ilman että varsinainen työvoimapula olisi uhkaamassa. Häiriöitä saattaa syntyä siksi, etteivät työvoiman kysyntä ja tarjonta ehkä kohta: edessä saattaa olla yhtäaikaista työvoimapulaa ja joukkotyöttömyyttä. Tällä hetkellä vasta koulun penkillä tai aikuistumassa olevien tulevaisuus näyttää kuitenkin väljältä ja valoisalta: työikäisten sisällä nuorten eli alle 35-vuotiaiden suhteellinen osuus tulee lähivuosisikymmeninä jatkuvasti vähenemään. Samalla suuret ikäluokat alkavat eläköityä. Tilaa syntyy kymmenen vuoden kuluessa erityisesti julkiselle sektorille.

MATTI VIRTANEN